

laatstgenoemde slaat de bedwongen vrijheid, zoodra ze los komen, niet zelden om in bandeloosheid. 't Is, of ze zich even moeten schadeloos stellen voor het tekort aan vrijheid gedurende de schooluren. Maar daar tusschen in staat de man, die het jongenshart kent, die de noodige vrijheid durft te geven, maar die toch ook weer geen oogenblik aarzelt, om met gezag op te treden. Het kind moet respect houden. De vrije orde, waarvan sommigen voorstanders blijken, moet geen goed heenkomen zijn voor de onmacht om de orde te handhaven.

De School met den Bijbel kan hier het kind wijzen op den wil Gods. Het belooft Hem, kinderen door groteren te regeeren en daarom moeten ze gehoorzamen. Maar dit ontslaat den onderwijzer in geen enkel opzicht ook maar één oogenblik van zijn plicht, om de kinderen dat gehoorzamen door tact en vaste leiding gemakkelijk te maken. De jeugd heeft behoefte aan steun. Ze nemen ons niet kwalijk, wanneer we dien steun bieden, kunnen het zelfs wel hebben, dat we daarbij een beetje streng optreden, als we maar rechtvaardig blijven.

Ook buiten de school reikt de arm van den onderwijzer ver. Hij kan zich er van af maken met te zeggen: Ik doe in de school mijn best en daarmee uit. Daarmee is hij evenwel tegenover onze samenleving niet verantwoord. Als de bureu van de school klagen over de ruwheid van de schoolkinderen, dan moet de onderwijzer wel degelijk nota nemen van die klachten. Hij vindt daarin gereede aanleiding, met zijn jongens eens te praten, ze desnoods te straffen. Hij moet in 't algemeen weten, wat er op den schoolweg gebeurt, mag daar best eens naar informeeren. De school is voor hem om vier uur niet uit. Ik wil dit even met een voorbeeld toelichten. Een wegwerker komt klagen bij het hoofd eener school, dat de jongens een heele stapel steenen, die voor de reparatie van den weg moesten dienen, in de sloot hadden gegooid. De onderwijzer brengt dat punt eens ter sprake bij de jongens uit de buurt en maakt hun duidelijk wat hun plicht is. 't Blijkt, dat ook jongens, die reeds van school waren, hadden meegedaan. Goed, dan moesten ze die ook maar bewegen, de schame te herstellen. Een paar dagen later komt de wegwerker den meester bedanken. De jongens hadden de steenen weer uit de sloot opgehaald en ze netjes op een stapel gezet. Zonder twijfel heeft zoiets ook voor het toekomstig leven van zulke jongens hooge waarde.

In dit verband mag ook gewezen worden op de onderlinge verhouding van de leerlingen van verschillende scholen. Hoe kunnen ze soms met elkaar vechten! Dnarin hebben ook de onderwijzers met tact op te treden. Kleinzielige concurrentiegeest mag hier niet het hoogste woord hebben. Men heeft elkander te aanvaarden en moet de kinderen leeren, in goede verstandhouding met elkander te leven. Van veel belang is hier de wijze, waarop de verschillende onderwijzers met elkaar omgaan.

Waar ook bij het openbaar onderwijs de onderavonden in eere komen, kan nu wel in het algemeen gezegd worden, dat deze zeer geschikte gelegenheden bieden, om het vraagstuk der tuchteloosheid te behandelen. Heel wat onderwerpen kunnen hier in die richting worden behandeld. Denk b.v. alleen aan de vacanties. Daar zijn vele moeders in de groote steden mee verlegen. Men is dan ook in Amsterdam en Den Haag reeds begonnen met z.g. vacantie-scholen. Verschillende jongelui stellen zich beschikbaar, om vooral in de lange zomervacantie de kinderen bezig te houden op terreinen, die aan de buitenzij van de groote stad liggen en daarvoor worden gehuurd, of door het stadsbestuur welwillend worden afgestaan. Dat werk verdient meer aandacht en medewerking.

Zoo kan er gesproken worden over Tehuizen voor schoolgaande kinderen, speeltuinen, school-

werktuinen. Men zoekt de kinderen bezigheid te geven, voor zooveel het gezin daarvoor zelf de gelegenheid mist. Die laatste voorwaarde moet er wel nadrukkelijk bij. 't Gevaar is, dat het gezin zich maar gemakkelijk op zij laat zetten, zich ook niet meer inspannt, om het kind iets te bieden. En natuurlijk, heel wat baldadigheid spruit voort uit een te groote vrijheid en een te beperkte ruimte, een te veel aan vrijen tijd en een tekort aan goed geleid en aangenaam werk.

't Is te hopen, dat het rapport van de Tucht-Union de noodige belangstelling vindt en de nog sluimerende krachten wakker maakt, om zooveel mogelijk op elk gebied en met alle middelen de tuchteloosheid te bestrijden.

Gr. G. MEIMA.

LITERATUUR EN KUNST.

Het „psycho-pathologisch element“ in de moderne romanliteratuur.

V.

Wat we in het vorige artikel ten voorbeeld noemden van de „religiositeit“, die in de moderne romankunst tot uiting komt, zal wel bij niemand onzer de gedachte wekken, dat „deze vermeederende belangstelling voor religie en religieuze vragen“ (zoals een boekaankondiging haar noemde) ook maar eenigen verheffenden invloed zal oefenen op het moderne leven. Niet slechts gaat deze „religiositeit“ aan werkelijken godsdienstzin voorbij, maar ze is in haar pathologisch en veelszins vijandig karakter zelfs een gevaar. In haar propaganda door woord en voorbeeld voor het vrijmenschenlijke ondermijnt ze den eerbied voor het goddelijke en de gebondenheid aan wat het kenmerk is van allen waarachtigen godsdienst, en door de wonderlijke voorstelling, die ze van dezen laatste geeft, maakt ze dien bovendien tot een belaching.

Evenmin nu valt eenige blijvende betekenis te verwachten van het element der moderne romankunst, waarover we in dit artikel wenschen te handelen: de veelvuldige beschouwing van en over het leven.

Men behoeft slechts oppervlakkig kennis te nemen van de verschillende openbaringen der moderne romankunst om te zien, dat allerwege merkbaar is de neiging, steeds te filosoferen over het leven. Deze leven-filosofie, als we haar zoo noemen mogen, is een der meest algemeen-verwerkte gegevens in de moderne romanliteratuur, maar ook een der meest ingrijpende abnormaliteiten.

Al aanstonds blijkt dit, als men er op let, hoe voor deze beschouwingen wordt opgezocht al de somberheid, ellende, troesteloosheid, die in het leven voorkomen kan, in al de vertakkingen der samenleving. Men zoekt en vindt die in de krotten en holen der ellende, maar ook in de huizen der elite en in geheel de maatschappelijke sfeer, die tusschen deze uitersten inligt — in al de geleidingen dus van het menschenleven. En dan wordt al die donkerheid beschreven en ontleed en bespiegeld met zekeren wrangen wellust.

We behoeven slechts te wijzen op de titels van verschillende romans, om dat verschijnsel te doen zien en het als pathologisch te doen opmerken. Er is schier geen moderne auteur, of hij heeft zich aan deze leven-filosofie zijn part bijgedragen en de serie „levens“ met een proeve verrijkt.

We hebben:

- „Wrakke levens“ (van Hulzen).
- „Bloeke levens“ (Frans Coenen).
- „Harmonische levens“ (Klaver).
- „Disharmonische levens“ (Visser).
- „Jonge levens“ (van Dam).
- „Dubbele levens“ (Eilckema de Roo).

van den Geest, die God genaamd wordt, zóó kunnen spreken en niet dood zijn in misdaad en zonde?

Daar is vervolgens de vrouw. „De slang heeft mij bedrogen“ Ook zij beantwoordt de vraag naar den oorsprong der zonde. Zegt iemand, dat ze dan toch haar machteloosheid belijdt ten aanzien van dit vraagstuk, omdat ze immers de vraag verschuift en de verantwoordelijkheid ook? Maar wie met betrekking tot de schuldvraag zegt: ik verschuif de vraag, — die heeft al een proeve van oplossing gegeven; want de brandende vraag is juist, of iemand de verantwoordelijkheid van zich af-schuiven mag, of dit niet de handhaving aller zonde is.

Zoo vertoont reeds de eerste bespreking van het vraagstuk naar den oorsprong der zonde alle verschijnselen van machteloosheid en overmoed, welke alle eeuwen door ze hebben gekenmerkt.

Want telkens weer werkt de mensch zich over de kwesties heen naar de wijze van „onze eerste voorouders in het paradijs“. Nóg wordt op deze vraag het antwoord zoo lichtvaardig gegeven. Want ook wie niet zou willen nazeggen de toch eigenlijk niet juiste uitspraak, dat

Op den bodem aller vragen
Ligt der wereld zondeschuld.

ook hij moest erkennen, dat de oorsprong, en het ontstaan, en de ontwikkeling der zonde, met al wat het leven voortz ter onderzoeking bieft, op het nauwst verbonden is.

En dan wordt het voor zijn besef een smartelijk gebeuren, dat de gemakkelijheid, waarmee men hier de

of, in den enkelvoudigen vorm met een lidwoord

- „Het volle leven“ (Buysse).
- „Het leege leven“ (Jeanne Reyneke van Stuwe).
- „Het rijke leven“ (Anna van Goch-Kaulbach).
- „Het lokkende leven“ (A. Zoetmulder).
- „Het nieuwe leven“ (Kees Meyer).
- „Het rollende leven“ (Gust. Vermeersch).
- „Het milde leven“ (Ad. Withof).

Nog wijder mogelijkheid dan de uiteraard beperkte bijvoegelijke-naamwoorden-aanduiding geeft een substantieven verbinding door een tweeden-naamvals-s. En deze mogelijkheid is niet onbenut gebleven, zooals blijkt uit titels als:

- „Levensgang“ (Querido).
- „Levenshonger“ (Borel).
- „Levenswond“ (Cora Westland).
- „Levensraadsele“ (Anna de Sav. Lohman).
- „Levensdoel“ (Anna van Kaulbach).
- „Levensdans“ (Moerkerken).
- „Levensblijheid“ (A. Zwarts).
- „Levensstrijd“ (R. Stratz).

En dan zijn er nog de titels met een voorzetsel-formuleering:

- „In 's levens storm“ (v. d. Meeren).
- „In 's levens waan“ (Jeanne R. v. Stuwe).
- „Van 't wreede leven“ (Hora Adema).
- „Uit het leven“ (Aletrino; Cooplandt), enz.

Ongetwijfeld kan men uit eigen lectuur deze opsomming, die ik van mijn lectuur-lijst afschreef, nog vermeerderen, zoo men wil. We hebben in dit verband echter niet meer titels noodig, om het gezegde te bewijzen.

Dat eindeloze gepieker over het leven nu is op zichzelf al een ziekelijkheid van de moderne romanliteratuur, maar het wordt zulks nog meer door de eigenaardigheid, dat het probleem, 't welk leven heet, hoe ook bekeken, gedraaid, gennald, seerd, bepeinsd, nimmer opgelost raakt. Als gedeze levensbeschouwingen lezen gaat zult ge zien, dat altijd eenzelfde onbevredigdheid het middelpunt is van den levensdoolhof, dat al de zoekers, die in hun gelob ons worden beschreven, terecht komen in dat fatale punt: zwartheid, mysterie, doelloosheid.

En van dat punt gaan ze de een na den ander den weg op naar de meest radicale, maar ook meest zwarte oplossing: den weg der zelfmoord.

„In de koele meren des doods“ vindt de levensmoede de rust, die hij hier vergeefs zocht.

Het is merkwaardig en droevig tegelijk, te zien, dat bijna zonder uitzondering de leven-filosofie-romans of de zelfmoord-consequentie bereiken, of een poging daartoe invoegen in den gang van het verhaal.

't Ligt nu niet in de lijn van ons bestek op deze zelfmoord-consequentie nader in te gaan in haar verderfelijken invloed; er dient thans slechts op gewezen te worden als op de uitkomst van de levensbespiegeling, die de moderne roman geeft. En dan schuilt juist in dat altijd, dikwijls geheel onlogisch, terugkeeren van het zelfmoord-thema, als onmisbare finale van een zeurige, draadfluit-uitgesponnen levens-litanie, het pathologische.

Zelfs woekert dit ziekteproces besmettend voort. Want de zelfmoordenaars zijn niet meer alleen geruïneerde zakenlij of bedrogen-uitgekomen politici, doch jonge meisjes, die een standje van haar moeder hebben gehad, of niet meer mogen omgaan met een amant, dien ze enkele malen vluchtig en in 't schemerdonker hebben ontmoet. (Ik heb hier 't oog op bepaalde boeken, geef dus geen fantasie-voorbeelden). Aan zulke onnoozelen worden de levensraadsele en levenswreedheden geëxperimenteerd!

Dat verschijnsel nu mag in ons verband niet onopgemerkt blijven. Want, behalve dat door de voortdurende bewerking van zoodanig gegeven de

„oplossingen“ ten beste geeft, maar al te vaak het doorzichtig bedeksel is van de moeite, die de vraag den denker stelt.

De tegenstrijdigheden liggen hier voor het grijpen al de eeuwen van godgeleerd en wijsgeerig denken door.

Was er niet nog in den laatsten tijd iemand, die durfde zeggen, dat goed en kwaad beide zijn uit God? Goed en kwaad waren volgens hem twee posten van één deur, en door die ééne deur komt men in tot de bovenzinnelijke wereld, zoo leerde hij.

In die opvatting staat deze mensch niet alleen; die zonden zeggen hetzelfde en hondorden gelooven het ook. Maar wat dit woord uit dozen mond toch zoo bijzonder treffend doet zijn, dat is het feit, dat diezelfde schrijver (Lhotzky) in hetzelfde boek, slechts een paar bladzijden vóór deze uitspraak, de verklaring neerschreef, dat de einden der geschapen wereld toen eigenlijk on-doorzoekelijk zijn.

Dunkt u dat geen tegenstrijdigheid, als iemand eerst verklaart, dat hij de einden der geschapen wereld niet kan afzoeken, omdat ze te ver zijn en te duister, en als hij daarna toch meent, de diepten van den on-mindigen God wel te kunnen door-zoeken, ja in en door dat onderzoek straks te bevinden, dat goed en kwaad beide in de duistere diepten Gods verscholen liggen?

De eeuw, waarin wij leven, is niet hang voor zulk een tegenstrijdigheid.

moderne-gogisch - liest hij waarde. Als glorieuze conclusie hand — Dan plees dat guas lamp uit

In eer- eerste he- tusschen in 't geli- ring v- schij- ok of h- openbari- pathologi- Over c- ook in d- tie, in e-

Sedert n- niet zooze- met de bec- te nomen- de theolog- Een der v- te Winterr-

De K- 't Is hun- tijd ond- tionaire- heeft, te- niet gen- herstelle- Missie- thans b- inzien, d- het gebi- vergeten- om te b- ken dan- van ong- Het k- crisis e- Ze de- rechtpa- wederke- aan and- vernield- Het is- de Chri- van Ros- van den- een gro- haald, v- komst d- Het e- hietoe- krachten- herkrugi- samenw- op welk- zoodals- prijs ste- van de- er niet- Het z- lijke en- nog niet- We h- stantino- den het- daansch- De Ar-

dan iets: kan gezeg- schip van- land in zi- Ja, deze- gende ges- „Geslachte- hymne- of zede- maar zij- danst (me- akids spr- Maak va- tot den se- dat de vo- lijken Bos- en den- „schoone- te zien en- verschil- V- makende- kunnen hi- Ja, als- leert, door- zwaren la- luten; en- al weer- arm“; ja, vloek, de 1

7) Dirk- Almanak 1-